

РАДА

газета політична, економічна і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори: у Києві, Велика Підвальна вул. А. 6 біля Золотих воріт.

Телефон 1458.

Умови передплати на рік 1907: 3 приставкою і пересилкою на рік 6 карб., на півроку 3 карб., 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окремі 4 коп.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати оригінали і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; біблію статі, до друку не годні, переходять в редакції з місяці і не силкуються авторам і коштом, а ділячі замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток: За рядок поперед тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платити за оповістку в 3 рядки 10 коп., за 4 рядки за раз.

Театр Т-ва Грамотности.

Сьогодні 19 сент. „Бурлака“ Др. на 5 д. Карпенка-Карого. Дієві люди: О. Садовський, Г. Березовський, П. Біланів, В. Верховиць, І. Загорський, І. Ковалевський, О. Корольчук, М. Колесник, І. Мар'яненко, Ю. Милошів, С. Павликський, О. Левий, Е. Тобілевич, М. Тихонович. Початок вистав у 8 год. веч. Завтра 20 сент. „МАРТИН БОРУЛЯ“ Відповідальний режисер М. Садовський. Капельмейстер Густаєв Євген.

Театр „СОЛОВЦОВ“

Сьогодні 19 сент. „ГУСАРСЬКА ЛІХОРАДКА“ ком. на 4 д. Кальдебурга. 20-го „ВОЄБНА ЗА ПРЕСТОЛІ“ др. на 5 д. 6 м. 21-го „ЮРЕНЗАНЦІО“ др. на 5 д. по. Альфреду де Мюссе. 22-го вранці спект. лекція; лек. В. А. Чаговець. „ГОРЬ ОТЬ УМА“ ціла п'єса. Готується до вистави: 1) „ВОРВ“ ком. на 3 д. 2) „КОГЕН“ (проти Хвалоні Хвалоні) Уділь з 10 до 3 г. білети продаються на Хрещатику № 25, маг. „Бр. Коген“ (проти Хвалоні Хвалоні) по 1 руб. 50 коп. Уточнювати.

Городський театр.

Сьогодні 19 сент. „РУСАЛКА“ Бер. уч. Джи Валовська, Вілєвська, Нігіна. Дл. Оршкелєв. Шувалов і инш. Початок о 8 год. веч. 20-го „ДУБРОВСЬКИЙ“ 21-го „ФРАДЬЯВОЛО“ 22-го „СМЕНОТНИ“

Свободний художник Римської Королівської Філармонії Н. Г. ТРИКУЛЕВСЬКА.

Лекції співу (метод проф. Петтіні, Котони, Гарджі), постановка голосу, фразировка, спів поправка перегорблених через легару постановку голосу особливими способами. Для тих, що вчать по школах, легкі умови. Проба голосів безплатно. Диромні години од 11—1 год 5—7 год-дня М. Благовіська, 36, кв. 7.

Цими днями вийде чергова книжка журналу „УКРАЇНА“

№ 9. Сентябрь. Зміст: ЧАСТИНА I. І. П. Стебницький. З архіву Д. Т. Мордовіна П. П. Стебенко. Історія української драми. Родилі У. (Далі). Ш. Андрій Ковалев. Намістники державці і старости господарського замку Черкаського в кінці XV і в XVI вв. ІУ. Спогади проучениці сестрата („Історія моєї життя“). З переломом Г. Вахшевича (Кінець) У. С. Петлюра. Вірша 1786 року на квіткових чепці. VI. Біографія: а) Воспоминання Ва. Доброго-Мокревича. С. П-ра О. Проф. М. Сумцов. Леонард а Вініч. Д. А. де; в) Іван Кресевичкий. Корієві російської критики і українського письменства І. В. І. Бєліцький. С. Петлюра; г) Журнали, агрономічного товариства при Київській губерській управі єс учасників представителів потребних обществ Київської губернии. В. Садовський. VII. По журналах. VIII. Нові книжки.

ЧАСТИНА II. І. С. Петлюра. Пам'яті Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) і 2 септєбря П. С. П-ра. З українського життя. З діяльності українських політичних партій перед виборами. Українські кафедрі по вищих школах на Україні. Репресії проти українських газет та інституцій. Редактор-видавець В. Науменко.

Вийшла подвійна книжка (за серп. і верес.) журналу „Літературно-Науковий Вістник“

Зміст: Іван Франко: Великий шум (далі)—Ол. Маритчак: Я прозрів у дивну хвилину (далі)—Микола Садовський: Мої театральні згадки (далі)—Мих. Грушевський: Вогняні роковини. Олесь: Мій матір (вірш)—Вол. Винниченко: Великий Мохох (п'єса на III родині) (докінчене). Ю. Будиак: Прокляте і стогін облягав (вірш) Мих. Грушевський: Студії з економічної історії України (далі)—Василь Мова (Лиманський): Старе плем'я і молоді шкани (драматичні образи) України (далі). В. Кошик: Національно-територіальні межі плем'я і молоді шкани (драматичні образи) України (далі). І. Франко: Середні віки і їх поет (далі). Українці і територія інших областей Росії (далі). І. Франко: Середні віки і їх поет (далі). Герой афганців Італії (В сьоті роковини урод. П. Рїймак: Тебе немає (вірш)—Марія Гарт: Здобуте сурваланське роман (далі)—І. Франко: Мавко і Волчок—Мих. Грушевський: На українській землі: Грім—та не в думі.—Мих. Лозинський: З Австрійської України.—В. Пониченський: На думські теми. Ф. Матушевський: З російського життя.—Закордонні: За границю—Бібліографія: Збіски Наукового Т-ва ім. Ш. Шевченка У Львові, такюча часопись під ред. проф. Мих. Грушевського к. LXXVIII, кн. 4. Іван Джижора Ярослав Гордієвський: Причинок до студий над „Вісником“ І. Котляревського і часті В. Кошик 1907.—І. Франко: М. Сумцов; Леонард а Вініч—Гр. Треїман, М. Джугашвілі Чоловік і життя. Львів, видання автора 1907.—І. Франко—А. Д. Грабича—Галдеаци—Марія Сфорца, турка Милана—М. З. Сявц. Гр. Петров. На божій дорозі“ переклади і видили В. П. та П. Юркевич.—Гр. Сьєгобички; Проф. Мих. Грушевський—Національний вопрос і автономія: Український вопрос, Единство или распадение России; Из польско-украинских отношений в Галиции; Движение политической и общественной украинской мысли в XIX столетии; Вопрос обь украинской каедрях и нужды украинской науки.—А. Джижора; —

„Літературно-Науковий Вістник“

український місячник літератури, науки і громадського життя, десяти рік видання і році 1907 виходить в двох виданнях, Київський і Львівський, книжками по 12 аркушів друку. Редакція і головна контора: Київ, Прорізна, 20, кв. 3. Передплата на сей рік приймається до грудня 1907. На цілий рік 6 р., можна одначе прислати зразу тільки 2 рублі, а потім прислати по 1 р. 50 к. три рази (разом, як на видат, 6 р. 50 к.) і тоді в конторі висилатимуть книжки від восьмої початки, а перші вийдуть, як остання частина грошей буде прислана. Півніше комплеті за 1907 р. коштують по 8 р., як і попередніх років. За зміну адр. 30 к., можна почтовими марками. Подвійної книжки кошт. 75 к. Ся подвійна 1 р. 30 коп. Книжки на оказ висилуються за надісланням 50 коп.

Спляки по 2 карб. 50 коп., 3 карб., 4 карб., 5 карб., 6 карб., 8 карб., 10 карб. і дорожчі; Смички по 40 коп., 50 коп., 75 коп., 1 карб. і дорожчі; Гитары по 3 карб. 50 коп., 4 карб. 50 коп., 5 карб., 6 карб., 7 карб., 10 коп., 10 карб. і дорожчі; Балайки від 1 карб. 25 коп. і дорожчі; Іларьети та Флейти по 4 карб., 4 карб. 50 к., 5 карб., 6 карб. 50 к. і дорожчі. Гармоні російськ., італійск. струн однорад. від 1 карб., двохранді від 10 карб. трьоххранді від 25 карб. і дорожчі. І всякі інші музичні струменти та все, що до них потрібно, в головному деп. по музичних струментах і нот у Києві, Хрещатиц, № 58.

ВИЙШЛА НОВА БРОШУРА проф. Мих. Грушевського. Про українську мову й українську справу. (Статі з „РАДИ“) ціна 12 коп. Продається в книгарні „Київської Старини“, можна доставити також через контору Літературно-Наукового Вістника. Ціна газети РАДА з доставкою і пересилкою а 1-го септєбря до кінця року 2 карб. 25 к. За границю 3 карб. 50 коп.

Київ, 19 вересня 1907 р.

З того самого часу, як в Росії почався останній всенародний рух до нових конституційних форм життя, з цього самого часу почалися і розмови про церковний собор. Православна церква наша, законні, що стосуються релігії і взагалі всіх релігійних справ, з давніх-давен потребують самих широких і корінних реформ. Думки про потребу цих реформ з'явилися поперед серед самих мирян, котрих вже давно не задовольняють теперішні форми і самої релігії, законів що до релігійного життя, і церковного урядовання. Знаходилося і поміж „духовенством“ не мало людей, що теж в тайниках своєї душі почували „потребу“ реформ, бачучи великий розлад між тим, що є тепер, і що повинно б бути насправжні. Проте справа з реформою православної церкви і законодавством що до релігії не посувалася од цього а ні на ступінь. Навіть навпаки: керманці релігії і релігійного життя, почувавши, що саме життя піднімає старі підвалини і шукає для себе ходу, з усієї сили намагалися окопатися з усіх боків і поробити високі і міцні валаги, щоб не дати ходу цій свіжій, весняній волі. Але од цих заходів нічого окрім вської шкоди не виходило.

Тим часом перш дії нашої конституції, коли у всіх цвдлі, рожеві, мрії про нове життя, поманули надіями і на церковні реформи. Але чаді ці, вкучі а иншими надіями, швидко одцвдлі і завяли. Нарешті, цими днями у Петербурзі вийшло „Положеніє о составі предстоящаго чрезвычайнаго собора Русской церкви и о порядкѣ производства дѣла на ономѣ“.

В цьому „Положеніі“ звертає на себе увагу те, що на соборі церковному не тільки миряне, а навіть біле духовенство не матимуть ніякої ваги, бо їх хоч і прикинуть на собор, на пораду, а проте права подавати свій голос ім не дадуть. „Новое Время“, по своїй звичці зводити навіть і в будень у великодні давони, од широго серія вітає це „Положеніє“. Що ж до самого церковного собору, то, на його думку, „невозможно имприть умомъ всей важности этого события“. Газети, багь, здається, що „соборъ несомнѣно является въ роли опромнаго двигателя духовенства“ і що він може хоч і не зарая, а проте „безъ сомнѣнія все таки отвѣтитъ на запросы ищущихъ русскихъ умовъ, русскихъ думъ“.

Як це може статися, газета? Не пояснює. Адже „Новое Время“ напевне знає, що біле духовенство, зібравшись цими днями у Петербурзі на пораду з приводу виборів членів до першого собору, одностайно постановило не обірати од себе представників через те, що вони не матимуть на соборі ніякої сили. „Новое Время“ про це знає і само називає майбутній собор „монашескимъ“, а проте вірить, що од його потечуть ріки води живої.

„Блажен, хто вірує: тепло йому на світі живеться“, — каже приказка. Що ж до нас, то ми локи що про будучий собор тільки й можемо сказати, що „гора родила мишу“. І гадаємо, що ріки волі живої хоч і потечуть, та не од цього собору.

3 газет та журналів.

Перша стація виборів—вибори уповномочених—в багатьох губерніях вже скінчалася. Поруч з відрядними фактами стація дала й чимало сумних, між иншим, вона показала, що країна реагувала на третю виборчу кампанію далеко не з таким захопленням і активністю, як на попередні дві. Виявляє питання в чому причина виявленого скрізь абсентеїзму? Що це: зневір'я та байдужість, чи щось инше? „Русскія Відомості“ дають на це запитання ось яку відповідь: „Якими б не були причини гуртового утримання дрібних господарів од участі в виборах, цей факт лишається красномовним аргументом, як проти виборчої системи, так і проти тих обставин, серед яких відбувалися вибори. Поскілки цей факт можна в'ясувати абсентеїзмом виборців, ми маємо

тут вплив виборчого закону, зроблену самими виборцями, які, очевидно, переконані, що виборча система не дає відповідного простору для представництва їхніх інтересів. Але, розуміється, не абсентеїзм виборців, або, у вськіх разі, не він один винен в тому, що виборці з'їзди пройшли так неважливо“.

Ми вже не раз казали, що сама обстановка виборів, складність та запутаність виборчої системи, повна неможливість для всіх виборців з'їзтитися на один день, зовсього повіту до одного пункту, все це примушувало виборців ухилитися од участі в виборах. Безперечно, головну роль завра не брак бажання з боку виборців, а брак спроможности взяти участь в виборѣх“. Ми напевне підкреслили останню фразу, бо вона найкраще формує призначення з абсентеїзму наших виборців. Прикращі виборчі системи, при більшій свободі передвиборчої агітації, взагалі, при більш приваючих умовах, ні про який абсентеїзм не могло б бути й розмови. * В ч. 214 октябрського лейб-органу „Голосъ Москвы“ уміщено новий твір союза 17 октябрю: відозву од с. 17 о. „до громадян-выборців“ Роскаваши, чого Росія сподівається од третьої Думи, відозва подає кілька приятельських порад та закликань на виборцях.

„Не вибирайте людей, каже відозва, які йдуть в Думу тільки для того, щоб підбурювати народ проти царя та його уряду або одну частину людности проти другої...“

„На кого це ви каває відозває словами „одну частину людности проти другої“? Невже на „союз русск. нар.“ та на инш. чорних лиаврів, які з єврейських погромів зробили собі професію? Це „буаю б... оргіанально! Але октябристи не дбають грати в віжмурку проти домініків, а робітників та служачих проти хазаїлів“.

Хто ж не підбурює сяляни проти поміщиків, а робітників проти хазаїлів? Звичайно, октябристи, бо вони самі поміщики й хазаїли. Через це—вибирайте октябристи: Октябристи будуть дбати про те, щоб з'їзди виборців а з'їзди в Росії загалували повна воля релігії, розуміється, з тією умовою, щоб за справо-славною вірою лишлася перша роль, роль державної релігії, щоб всім російським національностям було дозволено порадкувати своїми справами по своїй охоті, злов'язки з тією умовою, щоб це не загрожувало цілости й єдності Росії в ці д і т. д.“

„І кого ти своїми благодушностями благодушувати хочеш?—запитає колись слаботиний ситирик в одного свого персонажа. Модернізуючи трохи цю фразу, можна запитати в октябристи: кого ви хочете одурити своїми дурнямими“.

ПО РОСІІ.

Серед міністрів. Петербурзький кореспондент „Berliner Tageblatt“ сповіщає, що чутка про одставку де-яких міністрів неправдива. Кожен міністр понаготовляв законопроектів, які буде сам обговорити в Державній Думі. Становище Стояліна, як лише кореспондент, дуже міцне. Співробітник газети „Сегодня“ балакає з приводу становища міністра проsvіти з колишнім міністром Г. Толстим. „В якому становищі міністр освіти в кабінеті?—спитав співробітник. „Од у тим і річ, що в самому ахиому. Справа народньої освіти стоїть на останньому місці. Звичайно, що при таких обставинах нічого не вийде“. Про морського міністра Дікова ходить настирлива чутка, ніби він йде в одставку. „Русь“ пише, що кандидат на його місце—адмірал Дубасов. Кажуть, що й товариш морського міністра контр-адмірал Боестрем—кандидат на морського міністра. Міністр фінансів Коконцев, як сповіщає „Русск. Сл.“, прислав телеграму з Швейцарії, що на тому тижневі приїде до Петербургу.

Державна рада та Державна Дума. Газета „Часъ“ має відомості, що в придворних сферах ухвалено почати сесію державної ради 1-го октябрю, то б то на місяць раніше, ніж почнеться сесія Державної Думи. Ця думка виникла через те, що єсть наряд, ніби державна рада за цей час обміркує бюджет ще до зборів Думи. Раніше бюрократи міркували так, що це зробить фінансова комісія, але ж її уповноваження вже скінчилися. Єсть чутка, що на початок сесії ради 1

октябрю одержано Царський дозвіл. Таким способом виходить, що замір почати роботу в державній раді раніше, ніж у Думі, з'явився через те, що правительство хоче прискорити справу з бюджетом у Думі і таким чином поліпшити фінансову скруту.

Гуркова справа. Присяжний повірений Казарілов, оборонець Гурка, як переказує „Петерб. Газ.“, кавав, що передіателем в цій справі буде сенатор Кузьмінський, членами „присутствія“—сенатори Добитін, фон-Клауєн, фон-Розен та Римкевич. Обвинувачувати буде обер-прокурор уголовного департамента сената Кемпе. На кандидатурі „за основних представників“ намічено: петербурзького губерського предводителя дворянства графа Гудовича, володимирського—князя Голиціна або ж смоленського—князя Урусова; за тимчасових членів: предводителя дворянства пярської губерсії повіту Невельського, мужского повіту Тирнама бурзького повіту—графа Сіверса. Великий акт обвинувачення написано на 37 друкованих сторінках. Гурка вивуається на підставі 338 статі, 2 частини 341 та 411 статів карних установ. З боку обвинувачення викликається 24 свідки, в цьому числі: нижнегородський губернатор Фредерікс, Діваль, Заплаткин, Ситова, Цехова, що крмарьке під призивієм Естер. Оборона викликає 11 свідків, між иншими: директор департаменту окладних зборів Вишнякова, член державної ради Сітинський, представник фірми, що торгує хлібом „Луд Дрейфус“, та инших.

Горного тягнуть до суду. Головне управління в справах друку повідомляє, що прокурор петербурзької судової палати починає судову справу проти письменника Максима Горького за його повість „Мать“, надруковану в збірниках „Знамя“, арешт на яку вже накинута. Справа розпочинається на підставі 128 та 1-го і 2-го розділу 129 статі карних установ. (Нов. Р.)

Побільшена охорона. „Осов. Б.“ повідомляє, що строк побільшеної охорони протягнуто: в Уральську до 2 септєбря 1908 року, в Херсоні та в херсонському повіті—до 16 септєбря 1908 р. та в Казані—до 4-го септєбря 1908 року.

Проект реформи сената. „Лов“ пише, що зараз у міністерстві юстиції закінчують проект реформи сената, який буде подано на розгляд до Державної Думи. Проект налісано дуже близько до праць саборської комісії, яка робила в справі цієї реформи 1905 року. Комісією було заведено було зараз після відзвату 12 декабря 1904 року і скасовано після заведення „конституції“. Проект, між иншим установлює: 1) постійний штат сенаторів, 2) остатнє вирішування всіх справ звичайною більшістю голосів, 3) скравлення обовязкового членства постанов на затвердження міністрів, 4) право приватних особ та інституцій, що вносять до сенату во скаргами на діяльність адміністрацій, обороняти свої інтереси на зборах наочно, або ж через повірених. Проект міністерства тим одривається од того, який виготовив 39 членами державної ради і одкинуто загальними зборами ради, що не встановляє посади „первоприсутствующаго“, а дуже великими вповноваженнями, та не скасовує залежности сената од міністра юстиції, яка зараз єсть.

Поміж бюрократами. „Речь“ вивеявляє, ніби призначення Харитоновна по посаду державного контролера—це доказ нової перемоги Стояліна над прихильниками союзників. Дуже можливо, що Щегловітову, міністрові юстиції, доведеться піти в одставку. Сила його в кабінеті міністра слабшає. Коли він піде в одставку, його місце заступить товариш міністра в справ Макаров. Щегловітов, мабуть, через це став дуже воступатись своєю політикою. Кажуть, що навіть чиновники його міністерства дивуються а того напрямку, якого набуває діяльність колишнього „ліберала“, міністра юстиції.

Церковні землі. По закону церковним причтам належить давати од 33 до 99 десятиків землі. Ця земля нарівняється а селянських наділів та казенних дач. Тепер, як пише „Русь“, всієї землі церковної 1,671,000 десятиків для оранки та сіножатей. З цього числа 96,000 десятиків мають городянські церкви, а останню землю, більше 1 в пол. мільйона десятиків, має сільське духовенство. Єсть такі церкви, що мають по 500, 1000, 1500 десятиків і ще більше. Ціна цієї церковної землі—116,195,000 карб. Окрім цього 94 маіастарії мають до 1000 десятиків кожен, 7 маіастарів до 10,000 десятиків ко-

жен та 5 більше, як по 10,000 десятин землі. З цих останніх монастирів Кулоостровський має мало не 20,000 десятин, Трощко-Зеленський—19,000 десятин; Саратівський Пустелі—26,000; Успенсько-Могилицький Пустелі—20,000 десятин та Григорів-Біраків монастир—26,000 десятин. 50 років, як видно, а сибірських відомостей, всі монастирські землі давали тільки до 400,000 карб. щорічного прибутку; через 25 років уже стало з них 1 з пол. мільйонів прибутку, а за 5 років перед теперішнім роком мало не 7 мільйонів карбованців.

— **Надзвичайний поїзд.** 15. сентября з Петербургу до Москви послано на спробу другий надзвичайно швидкий поїзд, який має їхати од Петербургу до Москви тільки 6 годин. На спробному поїзді поїхала комісія з 12 осіб, представників різних закладів доріг, інженерів та інших людей, що будували цей поїзд. У поїзді нової конструкції паровик та 6 вагонів. Поїзд прибув до Москви тільки трохи сповільнившись. Він перебігає по 140 верст що години. (Товарищ)

У Фінляндії

— **20,000,000 франків.** Справа з 20 мільйонами франків викликала в комісії сейма, що її обмірковує, палкі суперечки. Соціал-демократи стоять на тому, що сейм має право обмірковувати як найширше, цю справу і переглядати її наново, не зважаючи на постанову попереднього сейму, викладану особливими політичними обставинами. Младофини стоять на тому, що треба вводити вимогання правительства через особливі політичні умовина. До младофинів прилучилися і старофини.

Відгуки життя

— **Генерал Новіцин.** Приїхавши в Одесу, понаблюдував чимало хвастованих, шумних приказів і заспокоївся. Але як заспокоївся його прикази нещасний город? Розвертаємо чергове чтиво одеського часопису і читаємо великим алітерма набрані заголовки статей: „Перестрѣла на Молдаванці“, „Стрѣльба на Херсонської улиці“, „Столяковені на угду Болгарської і Мисовської“, „Вчерашній безчестивий і убивства“, а в одній про нещасний „теж находимо немало звісток про дрібніші криваві події—і все це за один день“ (Одес. Нов. № 7330).

— **Телеграми з Одеси** свідчать про те, що той день, за який пошдаєся нам на очі газета, не був якимсь винятком з цілого ряду інших днів в Одесі. Оттакій-то в Одесі „спокої“! Як у малій країні води відбивається все те, що її оточає, так і в одеських порядках блискуче відбивається сучасне життя російської держави. А найстарший міністр перед заграничними кореспондентами вихваляється, як то він заспо-

Марко Вовчок.

Звичайно, коли ви спиняєтесь думкою коло якого-небудь визначеного письменника, перед вами уявляється ціла юрба живих образів з його творів і доволно низько проходять вони вам перед очима з усіма своїми рисами, вдачею, добрим чи лихим прикметами, — усміткою, що ми сумуємо в одному слові: індивідуальність. І що дужче вміє письменник індивідуалізувати своїх персонажів, то вразніше вони стають перед вами. Останючись в межах українського письменства, досить вам, напр., пригадати Івоненку д. Нечуя-Левицького, як перед очима пройде цілий ряд образів з його творів: тут будуть і Кайдаші, і баба Параска з Цалалюком, рибалка Панас Крут, Джеря, бурлачка Василина, Онісія, Москавська, Дашкович із Возвижонським, Лемішківський із Саредянським; навіть така мізерна фігурка, як Бубка, знайде тут своє місце... Кожен образ потягне за собою низку відомоціальних сцен, де центральними фігурами будуть атадані особи, і все це стоятиме перед вами реалістично, виняючи нас на весь зріст свій. З Марком Вовчком справа стоїть не так, і не залежить од його таланта, що має свою оригінальну вдачу. В його творках не шукайте дужих індивідуальностей, різко обчеркнута рукою художника, так що особисті риси і прикмети їхні мимоволі западають вам у пам'ять і глибоко там залягають, од його не вимагайте артистичних портретів, тобто типично змальованих осіб з глибокими індивідуальними рисами. Марко Вовчок на це не був майстер—малювати такі портрети, індивідуалізувати своїх героїв. Це, як сказав би, гуртовий талант, свідчить тих невразних і в житті, дрібненьких, сиріх істот, що дають тільки фон життя, на якому (фоні) вирізняються більші, різко обчеркнуті фігури. Це поет юрби, беручи це слово не в звичайному вульгарному розумінні, а в тому, що художник нахилився більше до того, щоб ви брали для власного життя риси спільні у всіх членів даного дурту і тими спільними рисами характеризувати своїх героїв, частіше героїнь. Як мало Марко Вовчок дає про індивідуальні риси, видно з того, що, напр., героїня оповідання „Сестра“ не має навіть власного імення, вона просто „сестра“, просто, „молочниця“

коїв країну.

— **Київські правопорядки** галузку про свою силу і виставляють кандидатом до Думи свого „лідера“ Савенка. З цього приводу цікаво навести ту вістку, що подає газета „Слово“. „Центральний комітет партії „правового порядку“ повідомив провінціальні одділи, що партія зовсім залишила роботу в Петербурзі і що всім членам цієї партії дозволяється робити, що вони собі хочуть“.

— **Оде так партійна дисципліна!**—скаже здивований читач. Але дивного тут нічого немає. „Право й порядок“, які прищепила ця партія до свого прапору, були тільки привадою для недосвідченого обивателя, а „умисель“ провідників партії „були ивой“. Вони намагалися підтримувати „безправ'я“ та ширити в країні безладдя. Останньою „своєю“ постановою центрального комітету правопорядків тільки прилюдно виявив testimonium paupertatis своєї організації.

— **Про убожество київських правопорядків** у нас всім давно уже було відомо.

З життя партій.

— **Статя Пеханова**, надрукована в „Товарищ“ у відповідь на статю Київветера в „Руских Відомостях“, дуже роздратовала „большевиків“. Один член центрального комітету рос. соц.-д. партії „большевиків“ подав навіть пропозицію зовсім виключити Пеханова з партії. Ця пропозиція не викликала спочуття інших членів комітету „большевиків“.

— **Петербурзький комітет рос. соц.-дем. партії**, який складається з „большевиків“ видав відозву, в якій рішуче забороняє членам соц.-дем. партії давати жодні відомости представникам буржуазних газет, починаючи од „Товарища“, „Рвчи“, „Руси“ та починаючи більш правими газетами.

— **Петербурзький комітет рос. соц.-дем. партії**, який складається з „большевиків“ видав відозву, в якій рішуче забороняє членам соц.-дем. партії давати жодні відомости представникам буржуазних газет, починаючи од „Товарища“, „Рвчи“, „Руси“ та починаючи більш правими газетами.

ПО УКРАЇНІ.

— **У Київ.** Конфіскація 3 наказу київського тимчасового комітету по справах друку видано наказ конфіскувати надруковані в числі 10,000 примірників в друкарні Єльника (на Подолі) брошури І. М. Темкіна (2 п'єсами). Письмо робачого Землі і огвіть витедлігента Маркуса.

— **Штраф на газету.** П. начальник краю постановою од 10-го сентября знов штрафував „Кіевскую Мысль“ на 300 карб., за фельетон Гарольда „Арабеки“.

— **Труси.** За ніч під 17 сентября зроблено два труси на Вознесенському спуску; нічого незалежного не знайдено.

— **3 Київщини.** Згорів театр. 16-го сентября, коло 11 год. увечері, спалилась пожежа в Юрці, близько під Київом, — горів театр у залізничному парку. Почало горіти саме з того боку, де стояла бочка з нафтовою смолою, якою кілька днів перед тим замазали толеву покрівлю на дерев'яному театрі. Пожежу запримитив нічний сторож, побіг до театру й розчинив двері в задньому фасаді; од цього зробилась велика тяга і огонь став працювати ще краще. Полум'я обхопило декорації й через кілька хвилин уже палала вся будівля театру. Театр управління півд.-захід. залізу, застрахувало на 12,000 карб., а декорації й інші театральні майно застрахував сам оркестр театру Романовський на 6,000 карб. Підозрівають підла.

— **Холера.** 15-го сентября, вранці, в Холерний барак у Катеринославі з тартака, що на розі вулиці Провіантської й Петербурзької, приставлено одного чорноробочого, що заслаб на якусь непевну хворобу, немов би на холеру. Зараз усього в холерному барачі лежить чотири хворих. Всі вони вже починають вичухувати.

— **В с. Чаплинці**, новомосковського повіту, заслабло на холеру аж 13 душ, з яких сім уже і вмерло. (Пр. Кр.)

— **3 Харківщини.** Вибух. Цими днями в с. Сосновці, харківського повіту, о годні вночі, в будинку дієсного статського советника Балашова спалився страшний вибух. Бомбу було підкладано під фундамент. Спалено зруйновано. Балашов зостався непокалічений. В Сосновку виїхали саїці власті.

— **Осага.** Волчанське земство клопоче перед міністром внутрішніх справ, щоб воно дозволило позичити 100,000 карб. на збудування початкових шкіл. Зараз в волчанському земстві всього 133 школи, де в перших класах учиться 10,010 учнів і по других—331 учнів. Таким чином 6—7 тисяч дітей лишаються за дверима шкіл.

— **3 Херсонщини.** Адміністративна нара. Тимчасовий одеський генерал-губернатор постановив аж 17 душ, за те, що вони належали до недовольної партії „Молода Воля“ і за шкодливу діяльність посадили під арешт при поліції на три місяці, а потім вислали за межі одеського генерал-губернаторства на весь час військового стану.

— **Розбився поїзд.** 16-го сентября, коло 7 годни уранці, на станції півд.-захід. залізу „Тростянець“, в брацлавському повіті, товарний поїзд з п'ятью вагонами виїхав на станцію так швидко, що не спинився де слід, а проскочив на тупиковий путь, розбив упор і звалився з гатки. Паровик і вагони дуже пошкожено, але нещастя з людьми не було. (Київ. М.)

— **3 Чернигівщини.** З'їзд кооперації. 12-го сентября в Чернигові одкрився з'їзд кооперації з Чернигівщини. Після привітної промови голови д-ія Савицького з'їзд вступав пам'яті А. Муханова вставанням. Потім було прочитано кілька докладів, між ними: д-ія Гаршина „Історія розвитку с'їзда і його значення для коопераційних учр. черн. губ.“, д-ія Імшанецького „Од'їятельности коопераційних учр. в черн. губ.“. Всіх операцій зараз в Чернигівщині 177 (19 с.-господар., 78 потреб. і 80 кред.), всіх кооператорів було 29 душ. Після докладів з'їзд поділявся на три секції: 1) сільсько-господарську, 2) потребительну і 3) дрібного кредиту. (Київ. К.)

— **3 Полтавщини.** Жіноча сільсько-господарська школа. Полтавська губерська земська управа, зважаючи на все більшу й більшу у людности потребу агрономічної допомоги, думає одкрити в Полтавщині жіночу сільсько-господарську школу. Зараз, лише „Хуторяни“, ця управа законотана тим, щоб підготувати спершу вчителів для такої школи, і з цєю метою посилає в московський сільсько-господарський інститут п. Костенську, щоб вона познайомилась з усіма тими науками, що викладаються в інституті.

— **Сівба.** В зінківському повіті селяне вже почали сіяти жито. Приходиться розбивати здоровенні грудки ріллі сокирою, бо давно був дощ і земля так вицохла, що бороною рівно нічого нісно не відеш. Сходи плохі. (Од власн. кор.)

— **3 Катеринославщини.** Грабунок. „Русское Слово“ повідомляє, що на станції Катеринославської залізу „Міллерово“ ограблено касу на 7,674 карб.

— **Підпал мосту.** „Київ. Мысль“ повідомляє, що вночі під 16 сентября підпалено дерев'яний залізничний міст на станції „Корсуль“, півд.-захід. залізу в Канівському повіті, що був до цукроварні в м-ку Лебедині. Згоріло тільки трохи щось настільки.

— **Нове польське т-во.** Гурт польської інтелігенції в Умані клопоче перед вищою адміністрацією, щоб було затверджено їх статут „Уманського товариства польського“, яке має на меті „як повідомляє „Gazeta Codzienna“, чисто культурне завдання, а саме впровадити лекції, концерти, одкрити школи то-що. Організатори цього товариства пані Бацьковська й Кузьницький.

— **3 Поділля.** Пожежі. В с. Воронівці, лугинського повіту, недавно хтось підпалив „магазини“ з хлібом у посесора Козаківського, але цю пожежу вдалося швидко потушити. У пана Козаківського і торік горіли скверти.

— **В с. Пенківці**, того ж повіту, 13-го сентября один селянин викурював собі погреб і з того стався пожежа. Згорів у його дворі і ще п'ять сусідніх хат. Близько тут же стоїть церква. Перелякани селяне обступили кругом її, мовлячи божий свій улик, як на його напа-

дають вороги... Як аж усе догоріло, тоді тільки розійшлися. Пожежи майже біли газими, бо пожежарні струмені у паньбівчан зовсім ні до чого неспридатні. (Од власн. кор.)

3 Галичини.

— **Забастовка в газетні у Львові.** 15 (28)-го сентября ввечері вулиці в Львові були мало або й зовсім неосвітлені. Люде дивувалися, що б то воно могло бути, і думали, що ліхтарів по місту не світять через те, що нія гарна, а о 9 год. вже зійти місяць. Тим часом, як виявлялося, причиною тому, що все місто було неосвітлене, була забастовка на міській газетні. Забастувало до 150 душ робітників, які виставили домагання, щоб їм було збільшено платню. На міській забастовціквічкі поставлено міських стражників, які й обслуговують газетний завод і мають світити ліхтарні на вулицях. Директор газетні заявив, що запасу газа вистачить до неділі, а днів через кілька, коли новий персонал привичається до роботи на газетні, освітлення міста буде знов правильне. По вулицях міста ходять збільшені наряди поліції, щоб терпляче не користались воєні злодії. „Slovo Polskie“ дуже гітяться цю забастовкою, бо каже, що робітники газетні були досі переважно з русинів (українців), а тепер їх ропитують і поприймають поляків. Але коли б часом так не сталося, як в міській пожежній обороні, закінчає свою замітку „Руслак“,—де 16 пожежарників нема через те, що русинів не приймають, а поляки сами не подаються.

По ващих школах.

— **3 київського університету.**

— Студентство, як видно, дуже зацікавлено лекціями проф. Лободи по історії нової української літератури. На лекції 18 вересня була така сила студентів, що другу частину лекції довелося перенести в більшу аудиторію, яка така знов була повнісною.

— Студентів—членів психологічної семінарії прохали зібратися сьогодні 19-го вересня для обміркування потреб семінарії. Це торік в університеті організувався гурток дослідників природи, який що-далі розвиває все більш енергійну діяльність. Тих, що бажають брати участь в гуртові, прохали записуватися в зоологічному кабінеті. Приходь сьогодні від 1 до 2 год. 25 вересня читатиметься реферат на тему: „Про пафівний газ“, а 29-го вер.—Метода досліджування Протокоза“. В суботу ж мають бути завершені роботи гуртка.

— Ректор університету висів таке оповіщення: „В додаток до оповіщення мого відносно студентських організацій та влаштування в стінах вищих шкіл зібраних упереджало студентів, що які б не були зібрання, а тим паче зібрки для вибору членів в так званій „центральной орган“, будуть переслідуватися поліцією, а особ, обслуговуваних в організаціях вищеазначеної організації, титимуть до суду по ст. 124 уголов. улож., про що мене оповістила вища адміністрація.“

а тим часом як тип вона безперечно виступає пластично. Певна річ, усі оті Горпини, Одарки, Насті, Катрі, то-що, мають своє індивідуальне обличчя, свою вдачу, свою особисту психологію, як усе це мають і прототипи їхні в дійсному житті; але, як і в житті, вони не виступають різко з своїм індивідуальним обличчям, а розпливаються в гурті; так і Марко Вовчок малює їх не особистою вдачею, а типовим становищем. Тим-то всі вони в індивідуальних рисах виступають не зовсім ясно, трохи невразно, але ж типовими виявлені гарно. Обличчя їх, кожного з'являється, ви, може, й не запам'ятаєте, зате життя їхнього ви не забудете напевне; кожний поодинокий образ не стане ясно вам перед очима, зате загальний вигляд юрби живо і натурально хвилюватиме в усій своїй одностайній різноманітності. Кажучи фігурально, автор малює своїх персонажів здалека, схоплюючи більше загальні контури, але в перспективі ті контури дають правдивий і гарний образ життя. Це прикметами гуртового таланта, його слаба та разом і сильна сторона, і коли він захоплюється індивідуалізувати своїх персонажів, пробує творити різкі фігури, то береться не за своє діло і у його виходить дим разом—Чорнокрил або Кармелюк, тобто, білі копії нещоплоного оригінала. Сильний в офері загальних характеристик, гуртовий талант тратьте свою силу, скоро сходить з того ґрунту.

— **Так само у Марка Вовчка** абстраговані й національні риси,—він бере звичайні моменти загально-людські, одмітні з чисто психологічного боку, і через те оповідання його в перекладі на всяку мову легко зрозуміти кожному чужинцеві, скоро тільки він уявить собі той ґрунт, на якому виростає данна психологія. Куліш, опінуючи вперше „Народні оповідання“, побачив у їх насамперед „живу етнографію, котру зрозумів писателю здоровим умом і гарячим серцем“, додавши, правда, зараз же, що „автор трудився як етнограф, по нь етнографія оказалась постом“. Мені здається, що ця оцінка більше самого Куліша характеризує, як Марка Вовчка. Куліш, що саме тоді кохався в етнографію, як усякий спеціаліст, більше звернувши уваги на те, що його самого цікавило, і через те прибільшив етнографічну вагу „Народних оповідань“, не помітивши, що не цією стороною доброї воля, а загально-людською, тими іскрами великого спочуття до людини, що просяданих по всіх оповіданнях Марка Вовчка! Але по-за цим Куліш справедливо пророку-

вав, що Вовчкові оповідання „стануться з часом основою словесности нашої народної“,—справедливо, бо це вже справділось.

Щоб признати М. Вовчкові справедливе, по заслузі, місце в історії українського письменства, не треба з одного боку спускати з очей історичної перспективи, а з другого—копче пам'ятати зазначену особисту рису його таланта, як таланта гуртового. Коли Марко Вовчок виступив із своїми оповіданнями, то на полі української художньої прози у його був один тільки серйозний попередник—Квітка, з його добродушним, але неясним у громадських справах світглядом та сентиментальними моралізуваннями. Отже легко зрозуміти, що Вовчкові оповідання, які виявили високий зразок української прози, загальної, переняті усіма прикметами шире-народної мови, з гуманним, визвольним—та ще від час останніх баталій з кріпацтвом—вмістом, що ці оповідання повинні були провести глибоку борозну в серцях сучасників. І що вони не зробили, видно не тільки з оцінки, яку дали їм сучасники, але і з того впливу, що можна вислідити у творчості навіть дізнаних письменників українських. Стиль і манера Марка Вовчка проклали собі твердий шлях у нашому письменстві і пробиваються досить дужою течією навіть тоді, коли автор зійшов з української сцени. І з цього погляду „Народні оповідання“ справді таки сталися „основою“, на якій снується поткваня нашої літератури, або—здоровим зерном, з якого повинна і добра рослина вийти. Але це іменно зерно, не зеніт, а скід сонця; не апогеї творчої сили, а тільки-но її початок. „Народні оповідання“—це перший ступінь на полі художньої прози того народу, що почув свою силу і має непереможну потребу виявити їх в творах людського духа.

Першим ступінем вони були і для самого автора, та на превеликий жаль для його сталися вони і останні, що зовсім не дає повної картини того, як зростає і збирається в силу письменницький талант. Щоб ілюструвати свою думку, я спитаю читача, що було б, скажемо, з Тургенєвим, як би він, козьявниши на світ „Записки охотника“, на тому заговів і не пішов у-гору шляхом розквіт своєї творчої сили? Видима річ, російське письменство побудує б величю фігури, слави своєї й гордої, прийдявши затоміть просто талановитого автора цікавих нарисів, особу другого ряду в письменстві, що викликала б інтерес більше з історично-літературно-

го боку, як виявлює визвольних тенденцій, що блискучим промінем затерілися на темному фоні 40-х років минулого віку. В такому як раз становищі і стоїть Марко Вовчок: дали за свої „Записки охотника“ він не поступився і через те заробив не величю фігурою в нашому письменстві, а тільки-но добрим, здоровим зерном, з якого виростає і сподіваюсь, таки виросте могуче дерево справжнього письменства. Бувають письменники, що відріза, немов класична болія з морської ціни, виступають перед нами у всій чудовій красі своєї; як блискавка, роздарають вони темні хмарі навкруги нас, блиснуть на мить, заслідуючи очі, раз, блиснуть другий—і так само раптом і зникають, як появившись. В очах ще стоїть осяйне світло од них, але воно вже не сліпить, бо то тільки відблиск, а кругом завадувала це більша, що густіша темрява... Марко Вовчок у нашому письменстві був іменно такою блискавкою перед темним антрактом другої половини 60-х років, був блискучим, але швидко-минуцим метеором, якого слава скотилась як-раз тоді, як ще люде не встигли й патіштися на неї. Він запалав одразу і—згас... Згас—значить, мусів згаснути, і значить були тому причини, і не тільки в особистому житті автора, чи краще тут сказати вже—авторів, а і в громадських обставинах того часу. То тільки свідчення дрібненького таланта може загачити його особисті таал-доля, дмухну на неї—і вона згасла, а для такого багаття ясного, яким одразу виявив був себе Марко Вовчок, цього занадто мало; треба було ще й нещасливого громадського впливу, щоб погасити зовсім його блискуче проміння.

Ми підходимо, здається мені, до центрального питання, що до літературної долі одного з наших письменників, до найцікавішого пункту в історії „Загадкового“ псевдоніма—Марко Вовчок. І справді, в тій історії незрозумілою загадкою переплелися і особисте життя двох складних натур, в деталях майже невідоме, і громадсько-політичні обставини часу. Що в тих наслідках, що ми бачимо, належить одному, що другому—напевне сказати трудно, і я на це не маю претензій, але поспробую в загальних рисах аазначити процес тієї історії.

VIII.

— **Молоде подружжя**—ширий народолюбче, палкий ентузіаст, вихований на ідеях Киріло-Методієвського братства, і

талановита інстуттка з ідейними поривами і в нахилом до літературної праці—такі дієві особи в нашій історії, яка починається з такого гарного дуета. У кого з них зродилась думка про літературну працю—ми не знаємо, та це й не має ваги, але ми можемо собі уявити, як ту думку доведено до діла. Опанас дає своє глибоке знання народнього життя, свою блискучу мову, Марія—чистий, ясний дух молодої люблячої істоти, свій літературний хист. Праця зародилась і провадилась серед повної гармонії й доброї згоди між обома співзвучниками, до того ж і діло таке велике, чисте, святе—боротьба проти поневолення народних мас, проти „жестокости злодїе неситих“, що своєю неоситістю запоганили були і запечетили широкий вітаний світ. Така, мені здається, була генеза „Народних оповідань“, отих самих, що достигали до рук Кулішів і його заходами побачили світ. Ми знаємо, яку їм зустріч зроблено в письменстві й серед громадськости: великий успіх, головна популярність, дянуча слава їх привтали. З цього часу на перший план в історії виступає вже Марія Олександрівна. Молода жінка, який самоотвержений чоловік оддав і свою частку слави,—в Петербурзі; перед нею, як пише Куліш, „закурлили фіміямом із десятих вадильниць“, вона „божество“ *) „українне і ередоточе“, як говорить Тургенєв **), петербурзької української громади. Це з одного боку; а з другого—невідомо коли, як і через віщо порвалася між подружжям та духовна гармонія, що його зв'язувала; вже бідах Опанас не смів сидіти в жіночому кабінеті, як до жінки приходив хто з літературним визитом **), дали Марія Олександрівна за кордоном, а „бідах Опанас“ поневіряється по глухих закутках Чернигівщини, тяжко заробляючи на себе і на дружину, тільки й думаючи, що про неї й дожидаючи її так, як уміли дождити тільки героїні Вовчкових оповідань. ***) Гармонія пропала, а з нею пропала й та щира безпосередність, що такою запашною атмосферою обиває перші оповідання Марка Вовчка, зникає з них краса... Оповідання—такі, як перші, могли писати Опанас і Марія тільки вдах і тільки тоді, коли їх зв'язувала повна гармонія. Оповідання, написані то-

*) Огопонецький—Історія літератури руської уч. III, в. 1, стор. 228.
**) Т. І. Шевченко—Кобзарь, у Празі, 1876, т. 1, стор. III—IV.
***) Про те дивись докладно в брошурі М. З. „Авансія Васильєвич Маркович“.

Одеса, 18 септември. Фізико-математичний факультет постановив звернутися до міністра народної освіти з проханням прийняти особисто професора Каменського до вислухати його пояснення. Одеське повітове земське зібрання постановило завести в повіті вселюдську освіту.

Забастовки.

Варшава, 17 септември. На станції Гологоф привільських залізниць забастовка робітників; триста вагонів не розгружено. Прибуло 340 салдатів; вночі арештовано 18 робітників.

Бану, 18 септември. На промислах Тераконова після півтора місяця забастовки приступили до роботи.

На промислах „Руно“—італійська забастовка; добувають нафти стільки, що її насилу етає на топиво.

Терор.

Одеса, 17 септември. В 10 год. вечора на Модаванці була перестрілка, городів відповідали з винтовок. Поранено дворічник одного будинку.

Луцьк. В маєтку Шанов князя Радзивилова позбавлений служби лієник зарубав сокирою управляючого Грусью.

Сімферополь, 18 септември. В евангельському повіті під час перестрілки орудія вбито стражника і одного розбішаку.

Лодзь, 18 септември. В Західні тяжко поранено трьома вистрілами шевця, що йшов уліцею.

Тифліс, 18 септември. Розбішакі коло села Арда захопили в полон везучу поміщицю Калантарову та тифліського купця Аборьяна; за Калантарову розбішак хотів 20,000 карб. везучу, а за купця—тисячу.

Сім озброєних злочинців, з яких у одного була бомба, ограбили контору на заводі Соєна.

Смертельно поранено купця Ростоєва; одного з розбішаків арештовано.

Затримано терориста, що вимагав грошей; на його підозрівають, що він мав участь в замаху на життя генерала Долуханова.

Бану, 18 септември. Поранено механіка промисла бібейбаського товариства Котовського. Причина замаху—помста робітника, позбавленого служби.

Земські справи.

Гадяч, 18 септември. Земське зібрання асигнувало на будівництво п'яти шкіл в хуторах 10,000 карб., в селах 18,000 карб., на видання народної газети 3,000 карб. Особливу увагу звернуто на заходи для поліпшення селянського хазайства.

У Фінляндії.

Гельсінгфорс, 18 септември. Сеймова комісія основних законів висловила за перечислення 20,000,000 марок в державне казначейство для воєнної допомоги.

На станції „Юми“, коли проїздили сенатори Метелія та Ігнаціус, робітники зробили чорногу демонстрацію. Поліцейським, які охороняли сенаторський вагон, довелося розгонити натовп.

За кордоном.

Шанхай, 18 септември. Імператорський указ предписує міністерству внутрішніх справ негайно приступити до організації самоуправовання в провінції. Указ цей вважають за підготовчі заходи до введення конституційного ладу. Опубліковано також указ, який предписує надавати на вищі посади в провінції призначати тільки осіб, дуже добре ознайомих з суто конституціоналізмом.

З наукового, літературного та артистичного життя.

Укрїнський всенародний університет—таку назву намірялись дати члену фундаторі просвітньо-наукового „Товариства українських наукових викладів імені Петра Могили“, яке кілька років тому було засновано з ініціативи і заходами посла проф. д-ра Ол. Колесня. Але через перешкоди австрійського уряду до цього часу „Т-во Петра Могили“ не може одержати права на бажану назву і за час свого існування майже нічим не виявило своєї діяльності. Тепер, як сповіщає „Діло“, т-во уконституовано і має намір виступити активно на ниві культурно-просвітньої праці. Не входячи в обсяг діяння наших культурних товариств, як „Просвіта“, або „Наукове Т-во ім. Шевченка“, нове товариство буде доповнювати їх діяльність (?). Коли „Просвіта“ несе народові промінь просвіти письмом, то нове т-во поведе його живим словом, зачіпаючи поки-що не від міст і містечок, доки не дійде в дальшім розвою сільських читальень; коли „Наук. тов. ім. Шевченка“ займається вивченням науки та її розвитком, нове товариство займеться популяризацією науки серед цілої нашої суспільності.

Як видно з де-яких уступів статута, що наводять „Діло“, нове т-во має своїм завданням ту саму мету, яку поставили собі й „Просвіта“ й „Наук. Тов. ім. Шевченка“, так що „намір доповнити діяльність“ цих існуючих товариств, очевидно, має більш-менш платонічний характер.

Віденський учений Селін, який веде розкопки в Палестині, натрапив тепер на руїни старинного міста Єрїхон. Розкопки ведуться на п'яти місцях давних руїн. Уже в глибині від 1 до 2 метрів Селін найшов сліди давнього канатсько-

го життя. Крім усього в одній долині він відкопав старинний арабський палац штучну криницю та цілий архів з табличками глиняного письма, яким писано до того часу, поки була вигадана азбука. Селінові дають кошти на цю працю віденсько багаті люди.

Новий незалежний орган народного учительства. З початку жовтня с. р. у Львові почне виходити щотижневий журнал народних вчителів—„Луна“ від редакцією Юліана Ловицького. Тижневик буде мати на меті, головним чином, оборону української народної школи, а поруч з тим організацію та оборону прав та інтересів народного учительства. Передплата на рік—8 корон. Редакція має таку адресу: Львів, Ринок, 10. (Свобода).

Театр і музика.

Городський театр.

„Пікова дама“ уявляє з себе завершення довготривалого процесу виробки найбільш підходящого до індивідуальності П. І. Чайковського оперного стилю. В ній гармонійно зішлись два елементи його оперного таланту—то сильна драматичність і м'яка, пішна ліричність.

Яко драматичний композитор, Чайковський—жорстокий талант. Музика його до „Пікової дами“ повна потрясальної первовості і байронічного песімізму; реалізм її драматичних ефектів по силі вислову стоїть далеко вище над усім тим, що істнувало до Чайковського в оперній літературі. Що може бути драматично сильніше від музики Чайковського до 5 картин його „Пікової дами“? Ця думка композитора символізує спомини Германа про похорони графині церковним хором за кудаси ріаніссімо; цей гул вітру на хроматичних гаммах, кої на могутньою forte з мелодією „трюх карт“ з'являється „мара смертної графині“—прямо теніальні!

Тако опера, як „Пікова дама“, при виконанні її на сцені, вимагає від артистів дуже багато—продуктивна, а ще більш—на протязі всієї опери—нозріброю настрою. Без нього у слухача не лишиться цілості враження.

Артисти городського театру виспекли 47 цент. іменно цього настрою і не дали в „Піковій дамі“. Окремі моменти були гарні, а цілості не було. Так, Герман (д. Мотів), почавши 1-шу карт гарно, другу картинку, в кімнаті Лізи, провів без страстного запалу закоханої істоти, коли, навпаки, його становище вимагало від нього більш експресії і почуття.

д. Балановська (Ліза) в цій самій картині, здається, зовсім не перейнялася похолобієм момента. Але такі сценя, як у казармі, біля містка, і в ігорному домі д. Мосін і д. Балановська провели чудесно. Особливо удалось Мосіну сцена в казармі.

Решта артистів були на своїх місцях. Д. Андреев дуже правдиво провів роль графа Томського; Д. Правдіна уміло співала партію графині. У д. Полюанова все було б на місці, коли б він недотонірував. Йому теж радилі б співати слова: „Я вас люблю“, звертаючись до Лізи, а не до д. Вагані.

К. Стеценко.

Дописи.

Сміла (черкаського повіту на Київщині). 9 септември відбувся збори комісії, котра міркувала про одкриття в Смілі гімназії, або реальної школи. Потреба в середній школі почувалася в нас уже давно. Та й справді, таке велике місто, як Сміла, в котрому лічиться 25 тисяч людності, а два цукроварних та один виворняний заводи, добринська залізниця майстерня та багато маленьких промислових підприємств—ніяк не могло обходитися без середньої школи. Не маючи ж своєї школи, заможні селяне мусили посилати своїх дітей в інші міста, де були гімназії,—адебільшого в Черкаси. За останні два чи три роки в черкаській гімназії стало стільки учнів в Смілі, що для них стали одводити спеціальний вагон, в котрому вони і їдять що-дня в гімназію. 1905 року, під впливом вільного руху, видатніші в смілянських громадянських діячів запропонували було одкрити в Смілі середню школу, але за браком коштів ця справа стала тільки „притчею во язицях“. Спірнула вона на світ Божий аж цього року.

Комісія складалася з 63 чоловіка. Обміркувавши всі умови відкриття середньої школи в Смілі, вона прийшла до того висновку, що на відкриття треба 15,000 карбованців. Потім комісія поділила своїх членів на три відділи: 1) Члени-фундатори вносять пай 100 карб.; діти цих членів користуються правами безкошторного поступлення в школу. 2) Члени дієної вносять 10 карб. зараз і по 10 карб. щорічно—десять років, після чого вони теж робляться фундаторами. Діти дієної членів мають „превенту“ при поступленні перед сторонніми. 3) Члени-співробітники платять по 5 карб. зараз і потім щорічно по 5 карб.—20 років, після чого й ці стають фундаторами. Діти співробітників користуються тими ж правами, що й діти дієних членів—„превенту“. Для євреїв істнуватиме 10 проц норма. Комісія постановила відкрити класичну 8-класову хлоп'ячу гімназію, або реальну школу.

Статус взялася виробити друга комісія з кількох представників цієї. Одкрить гімназію тільки з початку 1908—9 учебного року. Будинок, поки по наймуть, зараз збирають гроші, зібрали вже 4,000 карбованців.

С. Немерче (могилянського повіту). Цікаве з'являє трагілосою п'яти днями в маєтку пана Бушницького. На току мотила машина шпешню. Опівдня ті, що складали шпешню полюво, побачили на самім верхочковій височій стирти вогонь. Через кілька хвиляй цей вогонь розгорівся і загрожував обпалити всю стирту. Всі, що були біля машини і ще на сусідніх полях, кинулися гасити і якось вирятували більшу половину стирти. Причину цього з'являча бачуть в тім, що полюва, будучи вохкою, зібрала і занялася сама. Добре, що трагілосою де вдень, бо як би вночі, то певне забалакала б про підпал.

М-но Іванков, радоміського повіту (на Київщині). Єсть у нашому містечку товариство за помози вбогим, за членів у якому головним чином, місцеві чиновники та де-які округлі поміщики. Але треба правду сказати, що в наших „убогах“ т-во не має ні спочуття, ані симпатії. І все то через те, що з самого ж початку свого істнування це товариство зарекомендувало себе погано, так що іванківці адебільшого дивляться на його тільки, як на панську загію. Де-які члени цього товариства пишуться своїм громадським становищем і з тою заидною, що власне для неї й організовано саме ж товариство за помози, мати якісь стосунки вважають „за низьсть“, а через те власне не знають ні справжніх потреб вбогої людності, ні її інтереси. Дотого ж, як і підє вбогий чоловік за допомогою, то—так уже заведено—мусить спершу попозити трохи з голою головою перед добротичнем, приставити свідство про свої заидні, аж тоді тільки може надати йому якісь 20—30 коп.

Розуміється, при такому становищі річєй не в дивно, що в товаристві справді кат-ма грошей. При тій байдушності широкі мас до його вже ніякі, навіть і добродійні, заходи не помагають. Яскравим доказом тому може бути хоч би оцей епізод з життя нашого товариства. Дівці за літо, щоб сяк-так збільшити свої кошти, воно робило вистави. Але обидві одбулися майже з дефіцитом. Не помогла навіть близька участь в останній виставі і ц. пристава, що згодився товариству розпродати білети. Воно так, справді білетів розпродано було більше, але байдушність людності до самої затії зосталася та ж сама, бо на виставу і цього разу мало хто пішов. Та й то хоч білети були „розпродані“ де-кому, а гроші за їх п. пристава довелось і самому стробувати і навіть через стражників. А тим часом т-во могло б розвиватися, коли б ступило на вищий шлях.

Треба мати на увазі, що в Іванкові, як мабуть це і скрізь останніми часами, людність уся—як поміж євреями, так і поміж християнами—дуже тягнеться до освіти. Не зважаючи на те, що в містечку є двохкласова школа, що-місяця містечко наше витрачає ще на репетиторів до 500 карб. Особливо прагне освіти та молодь, що кінець двохкласову школу, а через своє матеріальне становище не має спромоги десь далі шє вчитися.

От тут би і повинно ціти назустріч громадянству наше товариство за помози вбогим. Чим мало весті якусь тільки „прохачу“ копійчану за помози, далеко краще зробило б воно, як би взяло в містечку громадську бібліотеку, де можна було б діставати всі кращі твори і російської, і української, та й взагалі світової літератури. Це багатово принесло б куди більшу користь, як ли розпродати 20—30 коп. Можна було б товариству зодержувати ще двох чи що репетиторів, які б підготовляли вбогих дітей екстернами за ріжні класи середніх шкіл.

Це все з успіхом можна б зробити, як би то іванківське товариство за помози вбогим стало на цей ґрунт; у коштак завнеся воно не мало б потреби. Треба бути певним, що при близьких взаєминах товариства з самою людністю й при обшійній допомозі воно швидко розквітло б буйним квітом. Тоді чогось можна сподіватися й од вистав...

Редактор М. Павловський.

Видавець Є. Чиналенко.

ОПОВІСТКИ.

Співробітник „Ради“ та „Л. Н. Вістніка“ шукає кондіції десь в селі не далеко од Києва. Має педагогічний досвід і добре знає німецьку мову. Листові: ред. „Ради“, для М. Г.; особисто—щодня од 10 до 3 в редакції „Ради“. 5—2

УКРАЇНЬКА КНИГАРНЯ

(ред. „Україна“, бувш. „Кієв. Стар.“). На складі в Українській книгарні (у Києві, Безакієвська 8) зосталася ще небагато примірників (на валеловому та словому напері) українського Вік т. II і III проза. ЦІНА кожного тому 2 карб., рапін продавалися по 3 та 4 карб. за том. Книгарням зничайна скидка. 10—3.

ВИДАВНИЦТВО

„Український Учитель“

у Подтаві випустило в світ такі книжки:

1. Гр. Шерстюк. Коротка українська граматики для школи. Части 1-а і 2-а. Д. 20 к.
2. С. Черкасенко. Про небо. Популярна астрономія. Переказ за Фламаріоном. Д. 20 к.
3. Діткам. Казки і вірші. 10 к.
4. Як вродилась пісня. Казка. Д. 3 к.
5. Убогий жид. Казка. Д. 2 к.
6. Гр. Ясинський. Про Сивенького. Казка. Д. 3 к.
7. Бр. Грім. „Казки“. Поперекладав Гр. Шерстюк. Д. 3 к.
8. С. Черкасенко. Граматка. Д. 5 к.

Готується до друку літературний збірник для дітей.

Книжки можна добути у Києві, в книг. „Україна“; в Подтаві в усіх книгарнях; в Одесі в книг. Т-ва „Просвіта“; у Харкові в книг. Логосона; у Катеринославі в книг. Т-ва „Просвіта“; у Миргороді в книгарні Повітового земства. 12—9

ПИСАННЯ

Осипа Юрія Федьковича

перше пове і критичне видання. Видання філєологічної секції Наукового Товариства імені Шевченка т. IV. Купувати можна в конторі журналу „Літературно-Наукового Вістника“ Київ, Прорізна, 20, кв. 3. 15—2

Хочете

на свободнім волеу в товаристві бабавитися, то прочитайте собі слідуючі книжки: I. Опис 28 забав і 34 ігор бівних (31 стор.), 5 к. II. Опис 18 ігор м'ячем (29 стор.), 5 коп. III. Копаний м'яч (36 стор., 32 іл.), 15 к. Association Football—Союзник. Продає Тов. „Просвіта“ в Сокиї, Львів, ул. Руська, 20. 10—8

Безліч подяк одержуємо!

З надісланих англійських шевіт. Дуже кріпка, прахтична матерія для едегантного і софіданого костюма, квітчаста, чи з искрою чорні, чи зорні сиві, гляд. копіру за калвал в 4, арп на пілпї костюм п. 5 р. 50 к., 6 р. 50 к., 8 р. 75 к., 10 р. і 11 р. 75 к. Тім, хто замовляє 3, чи більше навальці, долається премія—потрібно до кожн. підкалка довим б грошей. Впака, коншт. фабрика. За переліку платити той, хто замовляє, при бажанню надолж. на Кошт. фабрика одержить гроші разом з замовленням, то надсилає замовлений речі без усіньких в боку виробів Т-ва „СЛАВА“

Адресувати просямо: г. Лодзь, Фабрика шерстян. виробів Т-ва „СЛАВА“

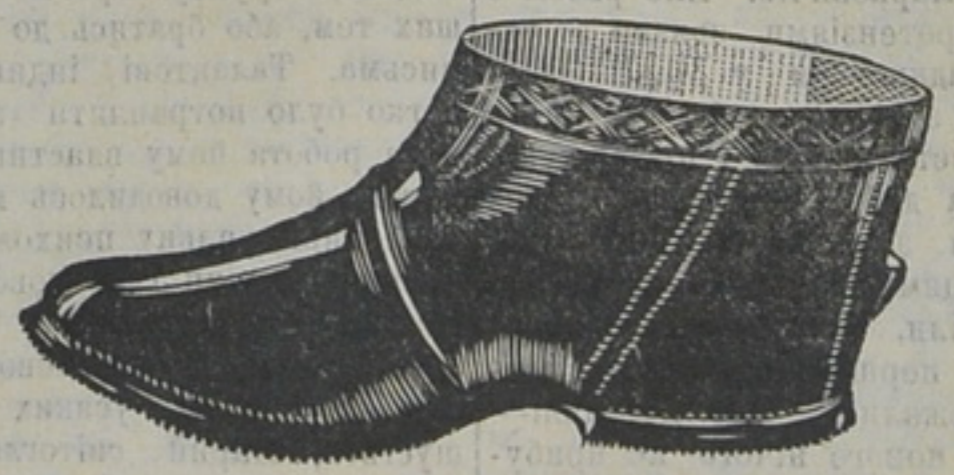
Почався друком український ілюстрований

Одривний календарь на рік 1908

видання Т-ва „ПРОСВІТА“ у Києві, заснованого у пам'ять Т. Шевченка. Зміст: календарні відомости, портрети українських діячів, біографії, де що з історії і статистики України, про наукові та інші товариства на Україні і в Галичині, вірші, приказки, загадки, поради господарські, адреси українських газет та журналів і т. й. Ціна для предплатників з доставкою або пересилкою під простою опаскою (бандероллю), 40 коп. під рекомєндов банд на 7 к. дорожче. Хто бере 10 прим. 11-й дістає даремне. Передплата приймається до 1 листопаду (Октября м.) в книг. „Кієв. Стар.“, „Безакієвська, 8, у Т-ві „ПРОСВІТА“.

ГАЛОШІ
„ПРОВОДНИК“
патентовані

Найперші в світі, найміцніщі, найкращі по виробу і гарні по фасону.

БЕЗУМОВНА ПОРУКА ЗА НЕБУВАЛУ МІЦНІСТЬ КОЖНОЇ ПАРИ.